

Inleiding

Terrorisme en georganiseerde misdaad

Dr. Edward Kleemans (WODC)

De recente aanslagen in Londen hebben de discussie over de internationale aanpak van terrorisme weer hoog doen oplaaen. Waar het beleidsdebat in Nederland tien jaar geleden volledig werd beheerst door de strijd tegen de georganiseerde misdaad, wordt het debat nu volledig gedomineerd door de strijd tegen het terrorisme. Volgens sommigen hebben deze twee fenomenen niets met elkaar te maken. Plegers van georganiseerde misdaad zouden enkel en alleen uit zijn op financieel gewin. Veel te riskant dus om je in te laten met terroristen, die uit ideologische motieven zoveel mogelijk angst proberen te zaaien en daarbij soms zelfs zo ver willen gaan dat zij daarbij zelf het leven laten. Hoe onjuist deze academische redenering is, blijkt wel uit wat bekend is geworden over de aanslagen in Madrid: de explosieven verkregen de daders via contacten met lokale criminelen en de activiteiten werden gefinancierd door onder meer de verkoop van Marokkaanse hasj. Ook de IRA kan als voorbeeld dienen. Nu de IRA officieel alle geweld heeft afgezworen, draait de discussie om de vraag hoe nauw verweven deze sociale (machts)structuur is met criminele activiteiten en hoe deze zich verder zal ontwikkelen. Want terroristen moeten ook leven. Hoe verschillend dus de motieven in theorie kunnen zijn, dit laat onverlet dat er in de praktijk verschillende raakvlakken kunnen bestaan tussen terrorisme en (georganiseerde) criminaliteit. Een voorbeeld van deze raakvlakken betreft het fenomeen ondergronds bankieren, het eerste onderwerp van deze CIROC-nieuwsbrief. Deze eeuwenoude vorm van informeel bankieren is door de strijd tegen witwassen en georganiseerde criminaliteit, en meer recent door de aandacht voor de financiering van terroristische activiteiten, steeds meer in een kwaad daglicht komen te staan. Dit ondanks het feit dat het voor veel migranten een veelgebruikte, want goedkope en betrouwbare, manier is om geld over te maken naar familie in het land van herkomst. In het eerste artikel van deze nieuwsbrief wordt ingegaan op feiten en mythes, aan de hand van een recent verschenen WODC-rapport en een brief van de Ministers van Financiën en Justitie over de aanpak van dit fenomeen.

In het tweede artikel presenteert Henk Ferwerda de resultaten van een uitgebreid onderzoek naar georganiseerde autodiefstal, lange tijd een blinde vlek in onze kennis over georganiseerde criminaliteit in Nederland. Het derde en laatste artikel is van de hand van Maïte Verhoeven en gaat over in het in juni verschenen onderzoek naar illegaal vuurwapengebruik, -bezit en -handel. Ten slotte vindt u in deze nieuwsbrief ook weer onze vaste rubrieken 'Onderzoek in het buitenland' en 'Signaleringen', evenals een overzicht van de CIROC-studiedagen voor het komende seizoen: mensensmokkel en georganiseerde misdaad (12 oktober 2005), alternatieve strategieën ter bestrijding van georganiseerde criminaliteit (14 december 2005), georganiseerde misdaad en de Derde Wereld (1 maart 2006) en internationale smokkelparadijzen (17 mei 2006).

Analyse

Ondergronds bankieren, georganiseerde misdaad en terrorisme

Dr. Edward Kleemans (WODC)

Sinds de terroristische aanslagen in New York, Madrid en Londen staat de bestrijding van terrorisme, inclusief de financiering daarvan, hoog op de internationale agenda. Ook een relatief onbekend fenomeen als ondergronds bankieren is daarmee in een geheel ander perspectief komen te staan. Mede op basis van een recent verschenen WODC-rapport van Passas (2005a), informeerden de Ministers van Financiën en Justitie onlangs de Tweede Kamer over bestaansredenen, risico's en aanpak van dit fenomeen (FM 2005-01665 M, 19 juli 2005).

Lang voor de aanslagen van 11 september 2001 liet het WODC al een literatuuronderzoek uitvoeren naar ondergronds bankieren (Passas 1999). Dit literatuuronderzoek maakt korte metten met allerlei mythes over ondergronds bankieren, een specifieke vorm van financiële dienstverlening die buiten de formele financiële sector wordt aangeboden en die veelal bestaat uit het overmaken van contant geld (of geldswaarden) naar het buitenland en vice versa. Deze vorm van financiële dienstverlening kent een lange geschiedenis en is vooral in Azië wijdverbreid.

Inhoudsopgave

- ◆ Inleiding
- ◆ Analyse
  - Ondergronds bankieren, georganiseerde misdaad en terrorisme
  - Georganiseerde autodiefstal onderzocht
  - Illegale vuurwapens in Nederland
- ◆ Onderzoek in het buitenland
  - Georganiseerde mensensmokkel, opsporing en beleid
- ◆ Signaleringen
- ◆ CIROC-studiedagen

Een belangrijke conclusie van Passas (1999) is dat het merendeel van de informele geldhandelingen die worden aangeduid met de term 'ondergronds bankieren' niets te maken heeft met het wegsluizen van crimineel vermogen. Het zou daarentegen vooral gaan om een voor migranten gebruikelijke en goedkope manier om legaal verdiend geld over te brengen naar (familie in) het land van herkomst. Hoewel het systeem kan worden misbruikt voor kapitaalvlucht en witwaspraktijken, betwijfelt Passas of het systeem substantiële bedragen aan zou kunnen.

Als vervolg op dit literatuuronderzoek zijn vervolgens verschillende opsporingsonderzoeken geanalyseerd om zicht te krijgen op mogelijk crimineel misbruik: 7 opsporingsonderzoeken in Nederland door een team van WODC-onderzoekers en 15 opsporingsonderzoeken in Noord Amerika en India door Passas (Kleemans e.a. 2002; Passas 2005a). De resultaten van de Nederlandse opsporingsonderzoeken werden reeds gepubliceerd in de tweede rapportage van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit (Kleemans e.a. 2002: 101-124). Geconcludeerd werd dat er zeker sprake is van crimineel misbruik van ondergrondse banksystemen en dat er in bepaalde gevallen wel degelijk substantiële bedragen worden verplaatst. Ook zijn ondergrondse banksystemen doorgaans bepaald niet 'ondergronds', maar maken ze veelvuldig gebruik van officiële bankinstellingen om tegoeden te verrekenen. Verder maakt men veelvuldig gebruik van telefoon en fax, waardoor de mogelijkheden voor de opsporing groter zijn dan algemeen wordt aangenomen. Ten slotte blijken contacten tussen criminele samenwerkingsverbanden en ondergrondse bankiers - met veelal een andere etnische achtergrond - veelal tot stand te komen via tussenpersonen zoals geldwisselaars. Ook Passas bevestigt - op basis van zijn analyses van opsporingsonderzoeken in Noord Amerika en India - dat via ondergrondse banksystemen substantiële bedragen kunnen worden overgemaakt (2005a). Daarentegen nuanceert hij het belang voor de financiering van terroristische activiteiten in de Verenigde Staten en Europa. Er zijn volgens hem ook andere methoden en in de landen waar misbruik voor terroristische doeleinden is vastgesteld, is ondergronds bankieren gewoonweg de meest gebruikelijke methode om geldtransacties te verrichten (Passas 2005a; 2005b). Verder stelt Passas vast dat - zelfs als de basis grotendeels wordt gevormd door legaal verdiend geld van migranten - de 'cash pools' toch illegale fondsen kunnen bevatten en de onderlinge verrekeningen tussen ondergrondse bankiers kunnen bestaan uit zeer schimmige en illegale transacties. Vooral onderlinge verrekeningen met behulp van handelsgoederen (en over- en onderfacturering) zijn volgens Passas gevoelig voor misbruik, omdat controle wordt bemoeilijkt door het economisch belang van ongehinderd internationaal handelsverkeer. In de recente brief aan de Tweede Kamer geven de Ministers van Financiën en Justitie een gefundeerd overzicht van bestaansredenen en risico's van ondergronds bankieren (FM 2005-01665 M, 19 juli 2005). Zij kondigen maatregelen aan om de effectiviteit van de handhaving te bevorderen, maar wijzen ook vooral op het feit dat ondergrondse banken worden gebruikt door migranten die geen of moeilijk toegang hebben tot het formele financiële systeem. Het centrale punt van discussie is daarom volgens de beide ministers hoe de markt voor geldtransfers het beste kan worden gereguleerd. Sinds de invoering van de Wet op de Geldtransactiekantoren (Wgt) worden in Nederland - internationaal gezien - vrij strenge eisen gesteld aan aanbieders van geldtransfers. Slechts weinigen lijken dan ook een vergunning te hebben aangevraagd. In een evaluatie van de Wgt zal worden nagegaan of deze strenge eisen misschien een averechts effect hebben gehad op het 'bovengronds' krijgen van deze geldhandelingen. Ook zal met vertegenwoordigers van migrantenorganisaties en de financiële sector worden onderzocht hoe het legale aanbod beter kan worden afgestemd op de wensen van migranten. Hierbij zal ook worden gekeken of illegale vormen van financiële dienstverlening kunnen worden vervangen door andere, laagdrempelige (en goedkopere) legale producten.

Literatuur

Kleemans, E.R., M.E.I. Brienen en H.G. van de Bunt, m.m.v. R.F. Kouwenberg, G. Paulides en J. Barendsen (2002). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland; tweede rapportage op basis van de WODC-monitor*. Den Haag: WODC (volledige tekst te downloaden: http://www.wodc.nl/images/ob198_tcm11-4814.pdf).

Passas, N. (1999). *Informal Value Transfer Systems and Criminal Organizations. A Study into so-called Underground Banking Networks*. The Hague: WODC (volledige tekst te downloaden: http://www.wodc.nl/onderzoeken/onderzoek_98_053b.asp).

Passas, N. (2005a). *Informal Value Transfer Systems and Criminal Activities*. The Hague: WODC (volledige tekst te downloaden: http://www.wodc.nl/images/ca2005-1%20full%20text_tcm11-74024.pdf).

Passas, N. (2005b). *IVTS, Terrorism and Money Laundering*. NIJ (volledige tekst te downloaden: <http://www.ncjrs.org/pdffiles1/nij/grants/208301.pdf>).

Minister van Financiën / Minister van Justitie (2005). *Brief aan de Tweede Kamer over 'Ondergronds bankieren: bestaanredenen, risico's en aanpak'* (19 juli 2005, FM 2005-01665 M). (volledige tekst te downloaden: http://www.minfin.nl/default.asp?CMS_ITEM=MFCWD08679C539DA449E9B81EEA188DCA2A6BX2X55686X98).

Georganiseerde autodiefstal onderzoek

Dr. Henk Ferwerda (Advies- en Onderzoeksgroep Beke)

Volkswagen, Opel, Mercedes-Benz, BMW, Renault, Peugeot, Ford, Audi, Volvo en Seat. Deze tien automerken vertegenwoordigen - in absolute aantallen - meer dan driekwart van alle gestolen jonge auto's in Nederland. Terwijl ruim tweederde van alle gestolen auto's weer wordt teruggevonden, verdwijnt iets meer dan de helft van de duurdere, exclusievere auto's voorgoed. Met name de auto's uit de hogere klassen blijken ten prooi te vallen aan professionele criminelen die opereren binnen de georganiseerde autodiefstal, zo blijkt uit een recent uitgevoerd onderzoek in opdracht van het Ministerie van Justitie naar georganiseerde autodiefstal (Ferwerda e.a. 2005). Centraal in dit onderzoek staat het in georganiseerd verband stelen en onwettig verhandelen van auto's. Autodiefstal voor eigen vervoer en autodiefstal om een ander misdrijf te plegen, zijn buiten beschouwing gebleven. De problemstelling luidt: wat is de aard (met name daders en dadergroepen en modus operandi) van de georganiseerde autodiefstal in Nederland, in welke mate is autodiefstal georganiseerd (organisatiegraad) en wat betekent een en ander voor de preventieve en repressieve aanpak van het probleem? Ter beantwoording van deze problemstelling zijn vijf onderzoeksactiviteiten uitgevoerd: een literatuuronderzoek, een analyse van 25 recente (maximaal 2 jaar oude) opsporingsonderzoeken, het inschakelen van experts, het raadplegen van justitiële documentatie en het uitvoeren van een 'overall' analyse van de opsporingsonderzoeken.

Internationale oriëntatie

De georganiseerde autodiefstal is voor een groot deel internationaal georiënteerd, zo blijkt. Dat wil zeggen dat de auto's in Nederland worden gestolen en in het buitenland worden afgezet of andersom. Bij deze internationaal georiënteerde autodiefstal staan de complete - vaak erg dure en exclusieve - auto's centraal en gaat het in beperktere mate om auto-onderdelen. Voor een kleiner deel is er ook sprake van nationaal georiënteerde groepen waarbij de diefstal en afzet van de auto's binnen de landsgrenzen blijft. Auto-onderdelen hierbij qua buit een prominenter rol dan complete auto's. De nationaal opererende groepen blijken indien nodig 'aan te haken' bij de internationaal georiënteerde groepen voor de afzet van gestolen auto's.

Keten van functies

Binnen de georganiseerde autodiefstal bestaat een keten van verschillende functies en functie-groepen. Deze begint bij de diefstal van de auto en eindigt bij de afzet of verkoop van de gestolen auto of onderdelen ervan. Binnen de keten is sprake van onder meer stellers, strippers, omkaters, documentvervalsers, koeriers, helers en opdrachtgevers. De criminele groepen die internationaal opereren zijn qua omvang - met vijf tot vijftientwintig personen - groter dan de nationaal opererende groepen die bestaan uit drie tot vijf personen. Terwijl er binnen de internationale groepen aparte groepen bestaan die een specifieke functie binnen de keten vervullen, heeft binnen de nationale groepen een zelfde persoon vaak meerdere functies. De vele handelingen die bij georganiseerde autodiefstal nodig zijn om tot de afzet of verkoop van een gestolen auto of auto-onderdelen te komen, maakt de - al dan niet bewuste - betrokkenheid van de legale autobranche vrijwel onvermijdelijk. In de meeste gevallen van georganiseerde autodiefstal blijkt er dan ook sprake van een sterke verwevenheid van de criminele groep(en) met de legale autobranche.

Verdachten en bindingsmechanismen

Bijna alle verdachten blijken bekend bij de Centrale Justitiële Documentatie (CJD). De verdachten hebben gemiddeld zeventien antecedenten en meer dan de helft van deze groep is te

typeren als veelpleger. Zij blijken een gemiddelde (geregistreerde) criminele carrière van tien jaar te hebben. De antecedenten hebben veelal betrekking op vermogensmisdrijven, verkeersover-tredingen en geweldsmisdrijven. Financieel gewin blijkt een belangrijk bindingsmechanisme te zijn binnen groepen. Wat de verdachten precies verdienen met hun criminele activiteiten, was moeilijk vast te stellen. De meeste verdachten laten geen extreem bestedingspatroon zien, terwijl de financiële verdiensten per groep kunnen oplopen tot in de tonnen. Vanzelfsprekend kan de geleden financiële schade ook groot zijn. Naast de directe financiële schade is er ook sprake van andere vormen van schade. Te denken valt bijvoorbeeld aan de versterking van de legale markt, imagoschade voor de autodealers, schade ten gevolge van braak en ramkraken én aan kosten die politie en justitie maken om deze vorm van criminaliteit aan te pakken.

Vier centrale processen en mate van organisatie

Op basis van het onderzoek worden vier centrale processen binnen het fenomeen georganiseerde autodiefstal benoemd. Het gaat om 'verwerving', 'verwerking', 'bemiddeling' en 'afname'. Kenmerkend voor deze processen is dat auto's of auto-onderdelen worden overgedragen of veranderen van identiteit. Bij 'verwerving' worden de auto's of auto-onderdelen gestolen, bij 'verwerking' worden ze van hun identiteit ontdaan, bij 'bemiddeling' komen vraag en aanbod bij elkaar en 'afname' heeft betrekking op de transfer van de gestolen goederen naar de nieuwe eigenaar. Met name op het proces 'verwerving' en in mindere mate op 'verwerking' is in de bestudeerde opsporingsonderzoeken zicht gekomen. Door de aard van de opsporingsonderzoeken (vaak geen tijd en geld om door te rechercheren) is het niet mogelijk gebleken de overige twee processen goed inzichtelijk te maken. Het is op basis van het onderzoek evident dat er sprake is van organisatie rondom georganiseerde autodiefstal. De vraag is in hoeverre georganiseerde autodiefstal ook een vorm is van georganiseerde criminaliteit. Een indicatie hiervoor is dat het in iets meer dan de helft van de opsporingsonderzoeken gaat om een groep verdachten die - op grond van artikel 140 uit het Wetboek van Strafrecht - juridisch aangemerkt is als een 'criminele organisatie'. Met inachtneming van de definities van georganiseerde criminaliteit van Fijnaut (1996) en de meer recente definitie van de DNRI/KLPD (2004) met betrekking tot zware en georganiseerde criminaliteit, is de werkwijze van veel van de onderzochte criminele groepen te typeren als een vorm van georganiseerde criminaliteit. Dat er sprake is van illegaal gewin, het systematisch plegen van misdrijven, ernstige gevolgen voor de samenleving en de indicatie die is gevonden voor het bestaan van criminele samenwerkingsverbanden en criminele netwerken wijst in deze richting. De groepen bij georganiseerde autodiefstal kenmerken zich verder door een vrij platte structuur waarbinnen een fluïde en dynamische samenwerking bestaat. Er is daarbij binnen de samenwerkingsverbanden en netwerken sprake van (kleine groepen) knooppuntverdachten.

Ontwikkelingen in de tijd

Wanneer gekeken wordt naar de ontwikkelingen op het gebied van georganiseerde autodiefstal blijkt - zoals Bruinsma in 1996 constateerde - dat er nog steeds sprake is van groepen autochtone Nederlanders die lokaal en regionaal opereren. Wel lijken ze steeds meer nationaal te zijn gaan opereren en blijken ze in staat aan te haken bij andere (internationale georiënteerde) criminele groepen. Waar dadergroepen uit Oost-Europa in de jaren negentig een belangrijke rol vervulden bij georganiseerde autodiefstal, is er nu veeleer sprake van internationaal georiënteerde groepen bestaande uit verscheidene etniciteiten. Dit hangt wellicht samen met de nieuwe afzetmarkten in met name Noord- en West-Afrika, waar een grote vraag is naar dure auto's zoals de Sports Utility Vehicles. Er gaan dan ook meer gestolen auto's via de havens ons land uit. Daarnaast is er, terwijl midden jaren negentig een duidelijke stroom van gestolen auto's richting Oost-Europa verdween, nu meer sprake van de afzet van auto-onderdelen in die richting. Een ontwikkeling van een andere aard is dat de georganiseerde autodiefstal van een objectmisdrijf richting een persoonmisdrijf aan het verschuiven is, omdat de auto's steeds beter beveiligd zijn. Met name experts waarschuwen voor het risico van een toename van home- en carjackings. Op basis van het onderzoek worden diverse suggesties gedaan voor de aanpak van georganiseerde autodiefstal. Sleutelbegrippen daarbij zijn: registratie, preventie, informatie, deskundigheidsbevordering, analyse, procedures, regelgeving, controle en handhaving. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen dadergerichte en objectgerichte maatregelen.

Literatuur

Bruinsma, G. (1996). *De autobranche en (vracht)autocriminaliteit*. In: Parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden. Inzake opsporing; enquête opsporingsmethoden, Bijlage IX: deelonderzoek II onderzoeksgroep Fijnaut: De georganiseerde criminaliteit in Nederland: Branches. Den Haag: Sdu Uitgevers.

Dienst Nationale Recherche Informatie (2004). *Nationaal dreigingsbeeld: zware of georganiseerde criminaliteit*. Zoetermeer: KLPD/DNRI.

Ferwerda, H., N. Arts, E. de Bie, I. van Leiden (2005). *Georganiseerde autodiefstal. Kenmerken*

en achtergronden van een illegale branche in beeld gebracht. Amsterdam: Advies- en Onderzoeksgroep Beke. Crimireeks SWP (ISBN 90 6665 665 4).

Parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden (1996). *Inzake opsporing; enquête opsporingsmethoden, Bijlage VII: Eindrapport onderzoeksgroep Fijnaut*. Den Haag: Sdu Uitgevers.

Illegale vuurwapens in Nederland

Drs. Maïte Verhoeven (WODC)

In de media klinken verschillende bezorgde geluiden over de toename van vuurwapencriminaliteit. Zo hebben zich in Tilburg deze zomer in korte tijd zes vuurwapenincidenten voorgedaan. Er zijn schietpartijen geweest in het uitgaanscentrum en in een drukke winkelstraat. Het betrof onder meer een uit de hand gelopen drugsdeal, een gewelddadige moord en een roofoverval, waarbij een heel gezin werd vastgebonden en beroofd na te zijn bedreigd met een vuurwapen (Trouw, 11 juli 2005: 'Tilburgs spoedberaad na schietincidenten').

Ondanks deze bezorgde geluiden was er tot voor kort weinig harde informatie over het bezit en gebruik van vuurwapens. Daarom heeft het WODC vorig jaar het IVA opdracht gegeven om een onderzoek uit te voeren naar de aard en omvang van vuurwapenbezit, -gebruik en handel in Nederland. Het eindrapport 'Illegale vuurwapens; gebruik, bezit en handel in Nederland 2001-2003' is op 16 juni 2005 verschenen (Bruinsma en Moors 2005). Met het onderzoek is geprobeerd om harde gegevens te verzamelen over de aard, omvang en ontwikkeling van vuurwapencriminaliteit. Daarnaast heeft een evaluatie plaatsgevonden van het Vuurwapen Data Systeem (VDS), een systeem waarin sinds 1 januari 2001 gegevens worden geregistreerd over vuurwapenrelaterende incidenten, in beslag genomen vuurwapens en vuurwapenverdachten. Het rapport is de vierde landelijke notitie over vuurwapencriminaliteit en grijpt terug op eerder verzamelde gegevens over de periode 1998 tot en met 2000. Het voegt daar nieuwe informatie aan toe met betrekking tot de periode 2001 tot en met 2003, om ontwikkelingen over een langere periode (1998-2003) te kunnen volgen. Naast de resultaten uit eerder onderzoek is voor deze studie gebruik gemaakt van informatie uit het VDS, aangevuld met eigen tellingen van regiokorpsen, uittreksels van strafbladen, het Landelijk Overvallen Registratie Systeem (LORS), het HerkenningsdienstSysteem (HKS), en interviews met wapenhandelaren en vuurwapenexperts.

Vuurwapenbezit

De onderzoekers schatten aan de hand van analyses (o.a. vangst-hervangstmethode) dat er in Nederland ongeveer 54.000 bezitters van illegale vuurwapens zijn. Om nader te bestuderen wie deze bezitters zijn, is door de onderzoekers gekeken naar drie groepen verdachten die - zo bleek uit eerder onderzoek - verantwoordelijk zijn voor 75 % van de vuurwapendelicten in Nederland. Het gaat hier om drugsdelinquenten, verdachten van een overval en Antillianen met criminele antecedenten. Het aantal vuurwapenbezitters dat gelieerd is aan illegale drugshandel wordt geschat op 21.776; de bezitters die verdacht worden van het plegen van een overval op 12.522 en het aantal (doorgaans jonge) verdachte vuurwapenbezitters, geboren in de Nederlandse Antillen, met criminele antecedenten op 9.345.

Door deze drie groepen nader te bekijken in het Vuurwapendatasysteem werd duidelijk dat meer dan 90% van deze verdachten man is. Verder is een groot deel van de verdachten jonger dan 30 jaar en valt op dat verdachten van overvallen relatief jong zijn (55% in de leeftijd 15-24 jaar) en dat verdachten van drugsdelicten relatief oud zijn (62% 30 jaar of ouder). De meeste verdachten zijn al langer bij de politie bekend, soms al vanaf jonge leeftijd en veelal in verband met geweldsdelicten. Verdachten van vuurwapencriminaliteit met betrekking tot een drugsdelict of een overval zijn in ruim de helft van de gevallen geboren in Nederland. Bij drugsdelicten zijn relatief vaak Antillianen betrokken (13%) ten opzichte van overvallen (6%). De onderzoekers hebben de Antillianen met criminele antecedenten expliciet belicht en geconstateerd dat deze groep sterk is vertegenwoordigd in de groep vuurwapenbezitters. Gegevens zijn echter niet vergeleken met ouders met een andere nationaliteit en/of etnische herkomst. De onderzoekers wijzen op verschillende andere onderzoeken die deze oververtegenwoordiging bevestigen. Tussen 2001-2003 zijn gemiddeld 1800 vuurwapens per jaar in beslag genomen. Dit is aanzienlijk lager dan in de voorgaande periode van 1998-2000. Toen werden jaarlijks gemiddeld 2400 vuurwapens in beslag genomen. Dit kan betekenen dat er een afname is van het vuurwapenbezit, maar de onderzoekers wijzen er ook op dat deze cijfers voor een belangrijk deel op het VDS zijn gebaseerd, een systeem dat nog in ontwikkeling is.

Vuurwapengebruik

Het illegale gebruik van vuurwapens is onderzocht aan de hand van het aantal schiet- en dreigincidenten in Nederland. De registratie van deze incidenten is echter maar door vijf politiekorpsen consistent en volledig bijgehouden. Van deze regio's zijn de cijfers geanalyseerd. Het is niet mogelijk geweest om met behulp van beschikbare data (uit HKS, VDS, LORS en het CBS) betrouwbare schattingen te maken of uitspraken te doen over de ontwikkeling van het aantal vuurwapenincidenten.

Vuurwapenhandel en -smokkel

Om een beeld te kunnen schetsen van de handel in illegale vuurwapens is gekeken naar bevindingen uit eerder onderzoek. Deze zijn getoetst aan de kennis van vuurwapenexperts en legale wapenhandelaren. De voornaamste bronlanden van illegale vuurwapens in Nederland zijn Italië, België, Duitsland, Servië-Montenegro en Tsjechië. De wapens komen in het illegale circuit terecht door diefstal, ombouw of recycling van afgeschreven vuurwapens, en zwartwassen. Bij zwartwassen worden legaal geproduceerde vuurwapens op papier verkocht aan een legale afnemer, soms direct door de fabrikant, maar meestal via een legale particuliere tussenhandelaar. Feitelijk komt de partij vuurwapens nooit aan in het bestemmingsland. Als er geen controle op de aflevering plaatsvindt, is de partij vuurwapens niet meer te achterhalen.

De wapens worden naar Nederland gesmokkeld via zendingen van koeriers en pakketpost of door het meeliften met andere legale en illegale transporten. De zendingen zijn meestal klein, zo'n vijf tot dertig vuurwapens. In Nederland verkoopt een importeur aan tussenhandelaren of aan de gebruikers zelf. De importeur is de spil van de logistieke organisatie binnen de criminele smokkelorganisaties. De handel in vuurwapens kenmerkt zich niet door bepaalde etnische monopolieposities. Zowel autochtone Nederlanders, Turken, Marokkanen, Surinamers, voormalig Joegoslaven als woonwageneigenaren worden genoemd als betrokkenen bij de smokkel en handel in vuurwapens. Vuurwapens zijn niet gemakkelijk verkrijgbaar, behalve voor afnemers die bekend zijn met en vertrouwd worden in het criminele milieu.

Aanbevelingen

Volgens de onderzoekers is het Vuurwapen Data Systeem in potentie een belangrijke bron van informatie over vuurwapens en schietincidenten. De onderzoekers constateren echter dat het VDS op dit moment niet door alle regionale politiekorpsen wordt gebruikt en bovendien niet overal eenduidig en consequent wordt ingevuld. Illustratief hiervoor is de schatting die is gemaakt van het aantal vuurwapenincidenten door een vergelijking van cijfers uit VDS met cijfers uit een eerder onderzoek. Als het aantal vuurwapenincidenten in de afgelopen vier jaar gelijk zou zijn gebleven, dan staat daarvoor slechts één derde geregistreerd in VDS. Oorzaken voor de onjuiste en/of onvolledige invoer van gegevens moeten worden gezocht in onder meer het feit dat het vullen van VDS een extra administratieve handeling is, dat specialistische wapenkennis nodig maar vaak niet meer voorhanden is, en dat invoerdefinities niet uniform worden toegepast. Het is hierdoor moeilijk om betrouwbare uitspraken te doen over landelijke ontwikkelingen in het illegale vuurwapenbezit en -gebruik vanaf 1998.

De onderzoekers bevelen dan ook aan om meer aandacht te besteden aan een goede registratie van gegevens in VDS. Bovendien zou opsporingsonderzoek zich moeten richten op de detectie van vuurwapenbezit en -gebruik en van netwerken die actief zijn in de smokkel en handel van vuurwapens. Daarnaast achten de onderzoekers het van belang om onderzoek te doen met een specifieke focus op bepaalde dadergroepen, bijvoorbeeld veelplegers, en specifieke locaties en delictscenario's. De resultaten van het onderzoek zijn gebruikt voor het 'Actieplan aanpak illegale wapens' dat de Minister van Justitie in juni 2005 aan de Tweede Kamer heeft gezonden (Tweede Kamer, vergaderjaar 2004-2005, 28684, nr. 55).

Literatuur

Bruinsma, M.Y., J.A. Moors (2005). *Illegale vuurwapens, gebruik, bezit en handel in Nederland 2001-2003*. Tilburg: IVA (volledige tekst te downloaden: http://www.wodc.nl/onderzoeken/onderzoek_308.asp?loc=/).

Minister van Justitie, *Naar een veiliger samenleving, brief van de Minister van Justitie met het actieplan 'aanpak illegale wapens'*, Tweede Kamer, vergaderjaar 2004-2005, 28684, nr. 55 (volledige tekst te downloaden: <http://parlando.sdu.nl/cgi/showdoc/session=anonymous@3A0999165071?action=bib/query=4/pos=0>).

Onderzoek in het buitenland

Georganiseerde mensensmokkel, opsporing en beleid

Dr. Richard Staring (EUR)

In februari 2005 verscheen een themanummer over 'georganiseerde mensensmokkel en staatscontrole' in het *Journal of International Migration and Integration*. Dit themanummer bevat naast een inleiding van de redacteurs Jeroen Doornik (UvA) en David Kyle (co-editor van *Global human smuggling: comparative perspectives*), een bijdrage van Staring over irreguliere migratie naar Nederland, een artikel van Siracusa en Acacio over de relatie tussen mensensmokkel en door de overheid geïnitieerde migratieprogramma's, een stuk van Spener over de Mexicaanse grensoverschrijdende smokkelindustrie en, tot slot, een bijdrage van Lackzo over legale alternatieven ter bestrijding van mensensmokkel. De afzonderlijke bijdragen in dit themanummer van *JIMI* bieden verrassende inzichten in de complexe relatie tussen migratie, (georganiseerde) mensensmokkel, opsporing en beleid.

Volgens de Amerikaanse Immigratie en Naturalisatie Dienst hebben de strengere controles aan de Mexicaanse-Amerikaanse grens ertoe geleid dat migranten in hun komst naar de VS volledig afhankelijk zijn geworden van mensensmokkelaars. Deze smokkelindustrie heeft zich volgens de INS ontwikkeld tot een enorme winstgevendende industrie, waarin in toenemende mate en als reactie op de controles omvangrijke en professioneel georganiseerde mensensmokkelbendes de markt zijn gaan domineren. Op basis van lopend etnografisch onderzoek dat in 1998 is begonnen, laat Spener echter zien dat veel migranten zich over de grens laten brengen door smokkelaars, die weinig van doen hebben met georganiseerde misdaad. Het betreft hier vooral smokkelaars die deel uitmaken van kleinschalige verbanden of door parttime smokkelaars, die veelal deel uitmaken van dezelfde Mexicaanse gemeenschappen als de gesmokkelde migranten. Deze inbedding van smokkelaars in migrantengemeenschappen en de geringe bereidheid van succesvol en goed behandelde gesmokkelde migranten om te getuigen tegen hun smokkelaars, maakt het volgens Spener voor de Amerikaanse overheid moeilijk om belangrijke daders uit de samenwerkingsverbanden aan te houden. Een beter inzicht in en een stringenter controle over complete Mexicaanse gemeenschappen zou wellicht uitkomst kunnen bieden, maar zal door de omvang en bestaande burger- en mensenrechten geen reële mogelijkheid vormen om mensensmokkel aan te pakken.

Lackzo constateert eveneens dat de repressieve aanpak van georganiseerde mensensmokkel minder succesvol is dan Europese overheden zouden wensen. De auteur vraagt zich af in hoeverre een selectief en tijdelijk arbeidsmigratiebeleid een beter antwoord zou kunnen zijn op (georganiseerde) mensensmokkel. Lackzo ziet na zijn analyse uiteindelijk meer nadelen dan voordelen aan deze niet-repressieve aanpak. Het creëren van legale, tijdelijke mogelijkheden om te werken om mensensmokkel te bestrijden is in termen van succes niet alleen moeilijk te meten, maar zal waarschijnlijk ook weinig effect hebben aangezien veel illegale migranten op legale wijze het land binnenkomen (zie ook de bijdrage van Staring in dit themanummer). Dit betekent dat tijdelijke arbeid voor specifieke landen aangeboden zou moeten worden en daarbinnen nog weer eens voor specifieke groepen. Bovendien laat het aanbieden van tijdelijke arbeidsprogramma's onverlet dat veel factoren die mensensmokkel stimuleren, zoals politieke instabiliteit en schending van mensenrechten, ongemoeid blijven. Bovendien zal er in de landen van vestiging altijd vraag zijn naar goedkope, ongereuleerde krachten en zal de druk in het herkomstlanden om te migreren even groot blijven. Een laatste moeilijkheid is dat tijdelijke arbeidsmigratie voor de vestigingslanden altijd moeilijk te beheersen is. Volgens Lackzo moeten tijdelijke arbeidsmigratieprogramma's dan ook altijd met sterke prikkels om terug te keren samengaan. Al met al staat de auteur sceptisch tegenover de idee om tijdelijke arbeidsmigratie te gebruiken als middel in de strijd tegen mensensmokkel. Hij besluit dan ook met een pleidooi voor bilaterale samenwerking tussen belangrijke landen van herkomst en vestiging waarbij de bestrijding van mensensmokkel als onderdeel van een breder pakket aan maatregelen en ondersteuning zou moeten plaatsvinden. Tijdelijke arbeidsmigratieschema's kunnen dan door de wederzijdse voordelen voor beide landen de bereidheid tot samenwerking om irreguliere migratie en mensensmokkel te bestrijden, vergroten.

Doomernik, Jeroen & David Kyle (eds.), 2004, Organized migrant smuggling and state control: conceptual and policy challenges. Special issue of *Journal of International Migration and Integration*, vol. 5, no. 3: pp. 265-360.

Signaleringen

Albanese, J. (ed.) (2005). *Transnational Crime*. Whitby: de Sitter Publications.

Verzameling van papers over verschillende onderwerpen zoals mensenhandel, kindermisbruik, diefstal van intellectuele eigendom, en internationale samenwerking op het gebied van misdaad- en terrorismebestrijding.

Bieleman, B., P. Goere, H. Naayer (2005). *Coffeeshops in Nederland 2004. Aantallen coffeeshops en gemeentelijk beleid 1999-2004*. Groningen / Rotterdam: IntraVal.

(http://www.wodc.nl/images/1136A_Volledige_tekst_tcm11-76993.pdf).

Zesde meting van het aantal coffeeshops in Nederland, alsmede een overzicht van beleid en handhaving in Nederlandse gemeenten.

Dorn, N., M. Levi, and L. King (2005). *Literature review on upper level drug trafficking*. Home Office Online Report 22/05. London: Home Office.

(<http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs05/rdsolr2205.pdf>).

Overzicht van de Engelse, Franse, Nederlandse, Duitse, Italiaanse en Spaanse literatuur over grootschalige drugsmokkel. Ingegaan wordt onder meer op achtergronden van smokkelaars, organisatiestructuren, duurzaamheid van samenwerkingsverbanden en positionering in drugsmarkten, andere vormen van criminaliteit en geografie. Ook wordt besproken wat kwalitatieve

en kwantitatieve studies kunnen zeggen over kwetsbaarheden en veranderingen in het gedrag van daders en criminele samenwerkingsverbanden.

Europol (2005). *European Union Organised Crime Report 2004*. The Hague: Europol.

(<http://www.europol.eu.int/publications/EUOrganisedCrimeSitRep/2004/EUOrganisedCrimeSitRep2004.pdf>).

Jaarlijks rapport van Europol, waarin een overzicht wordt gegeven van georganiseerde misdaad in de Europese Unie.

Finckenauer, J. and J. Schrock (eds.) (2004) *The Prediction and Control of Organized Crime. The experience of post-soviet Ukraine*. Piscataway: Transaction Publishers (pp. 185) ISBN: 0765805626

Een verzameling van 10 artikelen (inclusief een introductie van de redacteurs) die het resultaat vormen van een unieke onderzoekssamenwerking tussen de Verenigde Staten en de Oekraïne. Onderzoekers uit beide landen hebben gezamenlijk onderzoek gedaan naar drughandel, mensenhandel/smokkel, overheidsreacties op georganiseerde misdaad, en het ontstaan van en de risico's die samengaan met georganiseerde misdaad. Veel materiaal over de Oekraïne wordt hier voor het eerst in het Engels gepubliceerd.

Korf, D.J., M. Wouters, T. Nabben, P. van Ginkel (2005). *Cannabis zonder coffeshop. Niet-gedoopte cannabisverkoop in tien Nederlandse gemeenten*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

(http://www.wodc.nl/images/1068_Volledige_tekst_tcm11-76996.pdf).

Studie naar niet-gedoopte cannabisverkoop in tien Nederlandse gemeenten aan de hand van individuele interviews en focus groep gesprekken met lokale experts, een survey onder cannabisgebruikers en een kort etnografisch onderzoek.

Levi, M., H. Nelen, F. Lankhorst (eds.) (2005). *Lawyers and crime facilitators in Europe: special issue. Crime, Law and Social Change*. Vol 42 (2-3): 117-225.

Themanummer van het tijdschrift 'Crime, Law and Social Change' over de betrokkenheid van juridische dienstverleners (o.a. advocatuur en notariaat) bij georganiseerde criminaliteit met bijdragen gebaseerd op onderzoek in het Verenigd Koninkrijk, Nederland, Frankrijk en Italië.

Neve, R.J.M., M.M.J. van Ooyen-Houben, J. Snippe, B. Bieleman, A. Kruize, R.V. Bijl (2005). *Samenspannen tegen XTC. Tussentijdse evaluatie van de XTC-Nota*. Den Haag: WODC / Groningen: IntraVal. (http://www.wodc.nl/images/ca2005-12_volledige_tekst_tcm11-74175.pdf).

Tussentijdse evaluatie van de Nota 'Samenspannen tegen XTC'. Ingegaan wordt op de beleidstheorie achter de nota, de input (inzet van extra mensen en middelen), het proces (samenwerking en informatie-uitwisseling), de ontplooiende activiteiten en de tussentijdse resultaten van de XTC-nota. De resultaten van de eindexamen worden in 2006 verwacht.

UNODCP (2005). *World Drug Report 2005*. Vienna: UNODCP.

(http://www.unodc.org/unodc/world_drug_report.html).

Jaarlijks VN-rapport over drugs, bestaande uit een analyse-deel (volume 1) en een statisch deel (volume 2). Ingegaan wordt onder meer op trends in drugsmarkten, consumptie, verslaving, HIV/AIDS, productie, omzet, prijzen en inbeslagnames.

CIROC-studiedagen

- 12 oktober 2005: Mensensmokkel en georganiseerde misdaad
- 14 december 2005: Alternatieve strategieën ter bestrijding van georganiseerde criminaliteit
- 1 maart 2006: Georganiseerde misdaad en de Derde Wereld
- 17 mei 2006: Internationale smokkelparadijzen

COLOFON

Redactie: dr. E.R. Kleemans en dr. R. Staring

CIROC

Vrije Universiteit Amsterdam

Kamer 5A-42,

De Boelelaan 1105, 1081 HV Amsterdam

email: ciroc@rechten.vu.nl

Tel: +31 (0) 20 444 6231

<http://www.ciroc.nl>